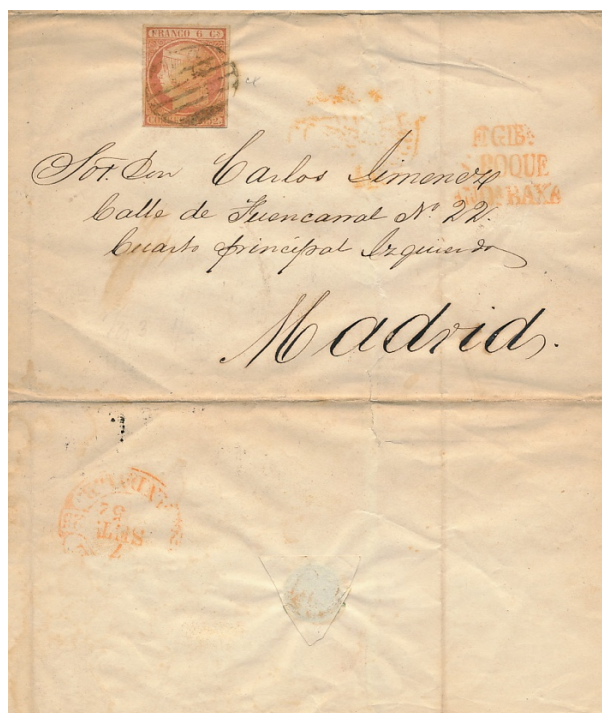

Zomaar een briefje uit Gibraltar

Dik Bakker

In een aflevering van *Britannia News* van enkele jaren geleden gaf ik een overzicht van de complexe postale geschiedenis van Gibraltar (Bakker 2016). De prefilatelistische periode (1711-1850) ten tijde van het Britse gezag laat het een en ander zien van de politieke en militaire confrontaties die zich voordeden tussen Engeland en Spanje rond dit stukje door de Britten ontvreemd Spaans grondgebied. Die waren niet voorbij toen de eerste brieven uit Gibraltar verschenen met een postzegel erop, en dat waren interessant genoeg Spaanse zegels. Er is één brief bekend met de allereerste Spaanse postzegel, uit 1850. De vroegste uit mijn collectie is een brief van Gibraltar naar Madrid van 7 september 1852, gefrankeerd met een zegel van 6 cuartos. Hij is te zien in afbeelding 1. Als gebruikelijk is het stuk, getuige het rode, drieregelige stempel rechtsboven en het eveneens rode doorgangsstempel linksonder, vervoerd via San Roque, gelegen vlak over de grens van Gibraltar met Spanje. Het zegel zelf, waarschijnlijk pas in San Roque opgeplakt, is ongeldig gemaakt middels het Spaanse roosterstempel. En we zien hier natuurlijk het portret van koningin Isabel, en niet van ambtgenote Victoria.

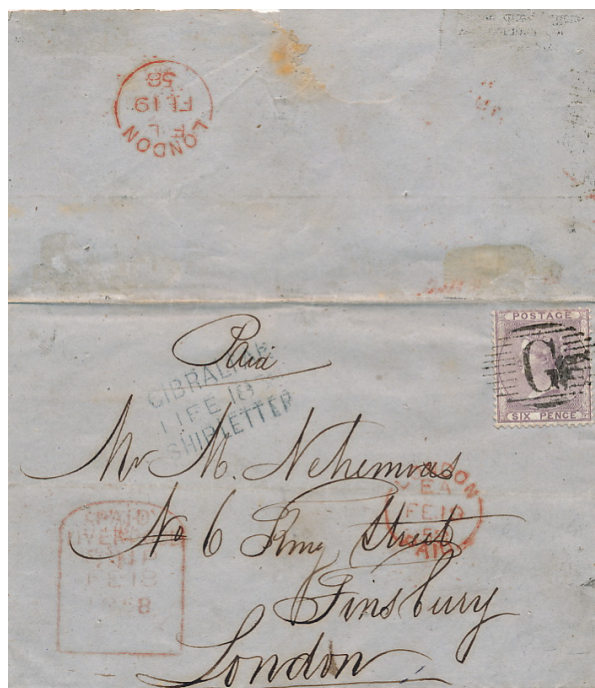

Afb. 1. Brief van Gibraltar naar Madrid met vroege Spaanse frankering

Spaanse zegels op post over land uit Gibraltar waren optioneel tot april 1854; daarna werden ze verplicht. En dat bleven ze gedurende de volgende 21 jaar.

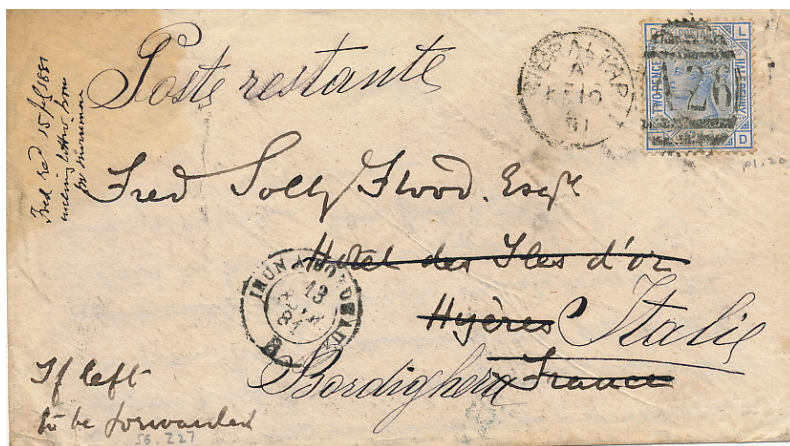
Wat later werden voor de post over zee Engelse zegels toegestaan, en wel vanaf september 1857, maar liefst 17 jaar na de invoering van de penny post en de Penny Black in het moederland zelf dus. Afbeelding 2 toont een vroege voorgefrankeerde zeepostbrief. Hij werd op 11 februari 1858 als 'SHIPLETTER' afgestempeld, kwam op 18 februari in Liverpool aan, en werd een dag later in Londen bezorgd. Dat een Engelse postzegel indien afgeweekt in Gibraltar is gebruikt

blijkt uit de afstempeling middels een hoofdletter 'G', als te zien op de *six pence* zegel (SG97) op deze brief.

Afb. 2. Brief van Gibraltar naar Londen met vroege Engelse frankering

Het G-stempel is maar kort in gebruik gebleven, en werd in februari 1858 alweer vervangen, en wel door het meer universele duplex nummerstempel, in het geval van Gibraltar met plaatsaanduiding A26. Dit stempel treft men aan op de brief uit 1881 in afbeelding 3, die aanleiding vormt tot dit artikeltje. De brief in kwestie toont, naar ik hoop te demonstreren, nog eens aan dat poststukken zoveel meer te onthullen hebben over de postale historie, en vele andere aspecten van de tijd waarin ze verstuurd zijn, dan losse zegels ooit kunnen, hoe fraai en begerenswaardig die ook mogen zijn. Ze kunnen ons daarom dan ook nog meer verzamelplezier bezorgen.

Afb. 3. Brief uit februari 1881 van Gibraltar naar Hyères (Fr.)

Nu heeft het leeuwendeel van de achttiende- en negentiende-eeuwse brieven uit Gibraltar een commercieel karakter. Veelvuldig voorkomende bestemmingen zijn het Spaanse Málaga, Cádiz of Jerez, en verder Lissabon, Oporto, Liverpool en Londen; opmerkelijk vaak ook plaatsen in Schotland. Het gaat daarbij typisch om bestellingen, afrekeningen of zakelijke disputen; vaak zijn port en sherry de producten in casu. Persoonlijke brieven zijn tamelijk schaars. Uiteraard hebben zakelijke stukken een veel grotere kans op overleving dan privé post. Immers, ze worden gewoonlijk in een archief bewaard, en dit kan dan op zeker moment weer worden opgekocht door een handelaar. Privé post vindt om evidente redenen minder frequent zijn weg naar de verzamelaars, of het moet filatelistisch maakwerk zijn, per definitie bedoeld om verzameld en bewaard te worden.[1]

De brief van afbeelding 3 heeft duidelijk een privé karakter. Hij verliet Gibraltar op 10 (?) februari 1881, met bestemming Hyères, dichtbij Toulon, aan de Franse Riviera. Getuige het CDS midden op de brief passeerde hij op 13 februari de Franse grens bij Irun, aan de Golf van Biscaye, de gebruikelijke plek waar de internationale post uit Spanje werd overgedragen. De brief is gericht aan een persoon in het Hotel des Iles d'Or. Dit lijkt me typisch een plek waar, zeker in 1881, slechts de meer gefortuneerden hun opwachting maakten. De geadresseerde is kennelijk op vakantie, of op een 'Grand Tour', zoals de Engelsen dat indertijd plachten te noemen. Een luxe die in de negentiende eeuw uitsluitend voorbehouden was aan een kleine, rijke bovenlaag. De afzender wist dat de geadresseerde op doorreis was, want voor de zekerheid is linksonder aangegeven dat de brief moest worden doorgestuurd indien deze persoon inmiddels vertrokken was. Dat laatste was dan ook kennelijk het geval. Het Franse adres is doorgekrast, en de brief is opnieuw gepost, nu met bestemming *poste restante* te Bordighiera, tweehonderd kilometer verder naar het oosten aan de Italiaanse Riviera, vlakbij San Remo. Ook weer zo'n vakantieoord voor welgestelden. Onze geadresseerde had zijn volgende bestemming kennelijk achtergelaten in het hotel te Hyères, in de veronderstelling dat hij mogelijk post zou krijgen, die dan kon worden nagestuurd.

De achterzijde van de brief, te vinden in afbeelding 4, geeft ons een verder inzicht in de reis die de brief heeft afgelegd.

Afb. 4. Achterzijde van de brief in afbeelding 3

Het stempel in het midden is van Spaanse origine. Het is gedateerd 12 februari 1881 en vermeldt verder de term '*Estafeta de Cambio*', hetgeen wijst op een buitenlandse bestemming. Het is vermoedelijk gezet in een rijdend postkantoor.

Aangenomen mag worden dat de brief aanvankelijk is vervoerd naar het dichtstbijzijnde treinstation. Dat was dan Cádiz of Málaga. Vandaar ging het eerst per spoor naar Madrid, en dan met een aansluitende trein door naar Irún, alwaar de brief zoals we reeds zagen op 13 februari wederom werd afgestempeld. Deze laatste treinverbinding was 15 jaar eerder tot stand gekomen. De kaart in afbeelding 5 geeft een overzicht van het Spaanse spoorwegennet rond die tijd.[2]

Afb. 5. Spaans spoorwegennet rond 1880

Op dezelfde kaart zien we aan de Franse kant een van west naar oost lopende spoorlijn. Hij begint in Bayonne, op postkoetsafstand van Irún, en voert via Toulouse en Montpellier naar Marseille en tenslotte Toulon. Dat was ongetwijfeld de verder gevolgde route van onze brief. Dan zijn er twee stempels van Hyères. Van de eerste, het aankomststempel, is de datum onleesbaar. Het tweede, linksboven en over het eerste heen geplaatst, moet het vertrekstempel uit deze plaats zijn, en vermeldt als datum 14 februari. De balie van het Hotel des Iles d'Or, dat mogelijk was gelegen op een van de aldus genoemde eilandjes voor de kust van Hyères, heeft duidelijk snel gehandeld. De brief komt een dag later, op 15 februari, aan op eindbestemming Bordighiera. Dit deel van de route ging vermoedelijk ook weer per spoor: de internationale lijn Marseille – Ventimiglia was voltooid in 1872. De resterende 5 kilometer naar Bordighiera werden dan waarschijnlijk weer per koets afgelegd. Het rondstempel rechts op de achterzijde is helaas onleesbaar, maar het heeft de contouren van de Hyères-stempels, en is wellicht gezet aan de Franse zijde van de grensovergang naar Italië. Het is stellig geen afdruk van het Ventimiglia-stempel zoals dat is aangebracht op de brief van Gibraltar naar Genua in afbeelding 6 (zie pijl), die een jaar later langs dezelfde weg Italië moet zijn binnengekomen. De afzender van deze brief vermeldde nadrukkelijk dat hij over land '*via Spain*' moest worden vervoerd. Deze brief vertoont verder geen spoor van de tocht in de vorm van extra stempels. Dit is wellicht omdat het een rouwbrief betrof, die met wat meer egards werd behandeld.

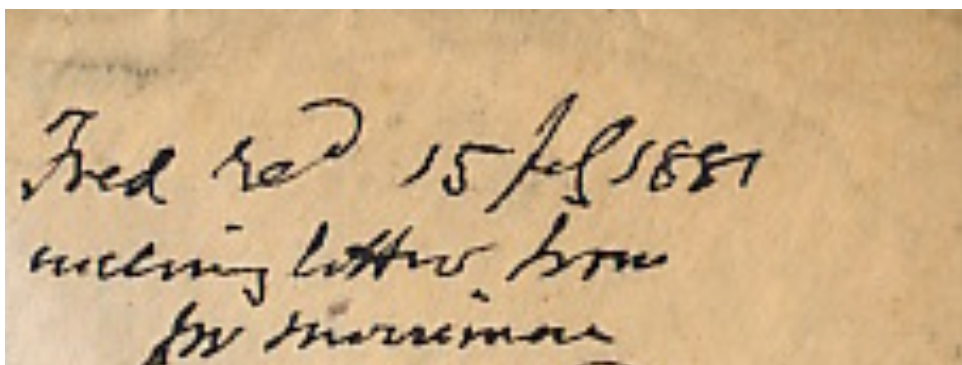

Afb. 6. Brief van Gibraltar naar Genua uit 1882, ook over land gelopen

Hier hield voor wat mij betreft de postale kant van het verhaal op. Ik was echter toch geïntrigeerd geraakt door de persoonlijke kant van de brief in afbeelding 3. Op basis van de respectievelijke plaatsnamen aannemende dat de geadresseerde iemand moet zijn geweest van een zekere maatschappelijke status, begon ik zijn naam te googelen. Ik vond al snel een verwijzing naar zekere Sir Frederick Richard Solly-Flood (1829-1909). Deze was een militair, die vanwege zijn prestaties in 1877 benoemd werd tot Ridder in de Orde van Bath, en in 1884 in de rang van Generaal-Majoor werd aangesteld tot commandant van de befaamde militaire academie van Sandhurst. Hij eindigde zijn loopbaan in India als militair commandant van Bombay. Gezien de ongewone dubbele naam en zijn statuut leek het vrij waarschijnlijk dat hij de 'Fred' was aan wie de brief was gericht, en dat het om een vakantieisje ging, en niet om een militaire missie. Dit werd nog wat aannemelijker toen ik er achter kwam wie zijn vader was. Dat bleek ook een Frederick Solly-Flood (1801-1888) te zijn. Deze werd geboren onder eenvoudige omstandigheden, maar kwam er bij de dood van zijn moeder achter dat hij de enige erfgenaam was van zijn grootvaders bezittingen. Hij voegt dan de naam van zijn moeder, 'Flood', toe aan die van zijn vader, 'Solly', om de indruk te wekken van adel te zijn. Hij gaat in Cambridge studeren en haalt een graad in het recht. Hij brengt het vervolgens tot raadsheer aan het Britse hof, maar lijdt aan een gokverslaving en verkwanselt zijn hele bezit. Hij wijkt vervolgens uit naar Gibraltar, waar hij na enige tijd het ambt van Procureur-Generaal gaat bekleden. Solly-Flood is ter plaatse weinig geliefd, en hij veroorzaakt wederom de nodige schandalen.[3] Zo speelt hij een dubieuze rol in de zaak van het 'spookschip' *Mary Celeste*, dat in december 1872 geheel onbemand, zonder zijn reddingsboten maar verder volledig intact op de Atlantische Oceaan wordt aangetroffen door de bemanning van een ander schip, de Canadese *Dei Gratia*. Een deel van hen stapt over op de verlaten *Mary Celeste*, en brengt haar op naar Gibraltar. Maar in plaats dat de redders van schip en lading het substantiële, hun

toekomstige vindsters kunnen incasseren, zorgt Solly-Flood ervoor dat ze er naast grijpen. Hij betoogt dat de vindsters het schip moeten hebben gekeurd, en vervolgens de bemanning over boord hebben gezet. De waarschijnlijk totaal ten onrechte beschuldigde Canadezen weten nog net op tijd Gibraltar te verlaten, en zo het gevang te ontlopen. Van enig misdrijf is later nooit iets gebleken, en al Solly-Flood's argumenten zijn inmiddels ontkracht. Het is echter wel altijd een raadsel gebleven wat er met de oorspronkelijke bemanning van de *Mary Celeste* is geschied. Er zijn vele theorieën opgesteld, en ontelbare publicaties en documentaires aan het drama gewijd, en zelfs een film.

Alhoewel op de envelop van afbeelding 3 geen afzender als zodanig te vinden is, en de inhoud helaas ontbreekt, kunnen we toch speculeren dat het deze Frederick sr. is die de brief schreef; een 80-jarige vader aan zijn favoriete en succesvolle 52-jarige zoon en naamgenoot. In de linker bovenhoek van de envelop treffen we een aantekening die deze hypothese zou kunnen ondersteunen.[4]

Afb. 7. Detail van de envelop uit afbeelding 3

Ik lees hierin iets als: 'Fred sr (?) 15 feb 1881 including letter from my ?'. Het was in de 'hogere kringen' in Engeland zeker gebruikelijk dat mannelijke familieleden een korte koosnaam kregen van hun intimi. Zo werd de latere koning George VI thuis 'Bertie' genoemd. De 'Fred' van de aantekening zal dan Frederick sr. zijn geweest; het lijkt me althans niet zinnig dat Fred jr. hier zijn eigen naam noteerde, terwijl die ook op de voorkant staat. De brief met deze aantekening, die op de dag van ontvangst in Bordighiera zal zijn aangebracht, is dan bij thuiskomst in Engeland in het familiearchief verdwenen. De lege envelop is tenslotte, via een onnavolgbare omweg, 139 jaar na dato in mijn collectie beland. Wat er in de brief zelf stond zullen we vermoedelijk nooit weten, maar dat valt dan ook buiten het domein van de filatelie.

Toch kunnen we op de valreep gelukkig nog terugkeren tot het centrale object van onze hobby. Op een van de uit maar liefst vijftien zegels bestaande serie met schepen die Gibraltar in 1967 uitgaf, treffen we de onfortuinlijke *Mary Celeste* aan, gezien de in ongerede geraakte zeilen afgebeeld zoals de bemanning van de *Dei Gratia* haar vermoedelijk aantrof. Dit is de hoogste waarde van de reeks, hetgeen iets zegt over de plaats die dit schip en zijn treurige geschiedenis na ruim een eeuw nog steeds innemen in het collectieve geheugen van de Gibraltaren.

Afb. 8. Zegel uit 1967 met een afbeelding van de *Mary Celeste*

En wellicht om nog een beetje goed te maken wat Fred sr. de redders van het schip indertijd had aangedaan, verscheen dertig jaar daarna zelfs een serie van vier zegels die geheel is gewijd aan dit historische nautische drama. Ze zijn uitgegeven in het kader van de Europa-zegels van 1997, die als thema hadden 'Verhalen en Legendes'.

Afb. 9. Serie uit 1997 met als thema de *Mary Celeste*

Links zien we de *Mary Celeste* klaar voor vertrek: de later verdwenen reddingsboten worden geïnspecteerd. Op het tweede zegel is het schip onderweg, zeilend op de Atlantische Oceaan. Op het derde zegel is de bemanning om de een of andere reden van boord gegaan. Merk op dat de zeilen hier zijn gereefd: op het meest rechtse zegel dobbert de *Mary Celeste* stuurloos maar wel onder zeil aan de horizon, terwijl ze wordt ingehaald door de *Dei Gratia*. Dit zal een artistieke vrijheid zijn; inspector Morse zou hier enige vraagtekens bij zetten.

Zo laat een eenvoudig, bewaard gebleven poststukje ons toch weer eens zien hoe verknoot historische gebeurtenissen zijn, en hoe de filatelie daarvan op een unieke manier getuigenis kan afleggen.

Noten

[1] Een uitzondering vormt de briefwisseling die wordt besproken in Bakker (2018), waarin naast een zakelijk dispuut ook een aantal persoonlijke ontboezemingen worden uitgewisseld.

[2] Ontleend aan <https://www.ign.es/web/catalogo-cartoteca/resources/html/028383.html>. In 1882 werd de *Malaga and Gibraltar Railway Company* opgericht, maar tot een spoorlijn tussen deze twee plaatsen is het nooit gekomen.

[3] Tijdgenoten omschrijven Solly-Flood sr. als iemand "wiens arrogantie en opgeblazenheid omgekeerd evenredig waren aan zijn intelligentie". Waar zijn we dat onlangs nog weer eens tegengekomen in de internationale politiek?

[4] De vlek die zich op deze plek van de envelop vertoont lijkt mij niet afkomstig van onderdompeling in azijn ter desinfectie. Aan die methode had men inmiddels een einde gemaakt (cf. Bakker 2020).

Referenties

Bakker, Dik (2016). 'Brieven uit Gibraltar'. *Britannia News* 180 (31-39).

Bakker, Dik (2018). 'Brieven uit Gibraltar – een vervolg'. *Britannia News* 189 (44-48)

Bakker, Dik (2020). 'Epidemieën en de Post uit Gibraltar'. *Britannia News* 197 (50-55).

https://en.wikipedia.org/wiki/Frederick_Solly-Flood, en referenties aldaar

https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Celeste, en referenties aldaar

<https://gibraltar-intro.blogspot.com/2019/12/1866-pompous-attorney-general-gibraltar.html>